

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Атаман Д.І.

студентка,

Науковий керівник: Прохазка Г.А.

кандидат юридичних наук, асистент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА ВИЗНАННЯ АВТОРСТВА

На сучасному етапі науково-технічного прогресу, становлення інформаційного суспільства необхідним є поступовий розвиток і удосконалення цивільного законодавства України, зокрема щодо регулювання авторського права та суміжних прав як одного з основних інститутів права інтелектуальної власності, що має на меті охорону результатів художньої діяльності людини.

У нашій державі проблема визнання авторського права актуалізується у зв'язку з євроінтеграційними процесами, що відбуваються нині, насамперед з огляду на Угоду про асоціацію від 27.06.2014 р., окремий розділ якої регламентує питання інтелектуальної власності. Тема дослідження становить особливий інтерес у зв'язку з тим, що сьогодні право на визнання авторства нерідко зазнає порушень, спричинених присвоєнням результату інтелектуальної, творчої діяльності особою, яка не є його справжнім автором.

Останні роки проблематика права авторства привертає увагу багатьох вчених-дослідників, які присвячують даній темі свої наукові праці. Серед них – Афанасьєва К.О., Луць В.В., Стефанчук Р.О., Ульянова Г.О., Шишка Р.Б., Штефан А.С., Яворська О.С., Якубівський І.Є. та інші.

Як впливає із аналізу положень Цивільного кодексу України 2003 р. (далі – ЦК України), авторське право охоплює, окрім майнових, особисті немайнові права, які виникають у автора в

результаті створення ним твору. Тим паче особисті немайнові права є першими в переліку цих прав, що засвідчує їхню провідну роль. Узагалі особисті немайнові права інтелектуальної власності належать до категорії особистих немайнових прав фізичної особи, які забезпечують її соціальне буття [1]. Саме тому їм притаманні такі ознаки як особистий, немайновий, абсолютний характер, незалежність від майнових прав.

3-поміж усіх особистих немайнових авторських прав фундаментальним є право на визнання людини автором (творцем). Першість даного права обумовлюється тим, що решта авторських прав особі надаються тільки внаслідок визнання її автором певного твору, а тому є похідними від нього. Крім того дане право закріплено першим у переліку особистих немайнових прав інтелектуальної власності (ст. 423 ЦК України) [1]. Наприклад, Г. Ярега у своїй науковій статті спирається на погляди вченого Сергеева О.П., на думку якого, право авторства – це юридично забезпечена можливість особи вважати себе автором твору та можливість вимагати визнання цього факту від інших осіб [2, с. 219].

Згідно зі ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., суб'єктами авторського права є автори творів, їхні спадкоємці та особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали свої авторські майнові права, а в ст. 1 цього ж Закону визначено, що автором є фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір [3]. Право на визнання авторства, як і інші особисті немайнові права авторів, належить автору твору (ч. 1 ст. 438 ЦК України) [1]. Причому встановлюється заборона передачі (відчуження) особистих немайнових прав автора іншим особам у ч. 4 ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., у ч. 4 ст. 423 ЦК України, за винятками, встановленими законом [3; 1].

Варто зазначити, що для авторського права характерний принцип незастосування будь-яких формальностей для виникнення правової охорони прав на твір, що встановлений ч. 2 ст. 433 ЦК України та ч. 2 ст.11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., тому авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення [1; 3]. Однак автор має право зареєструвати

своє авторство в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Більше того, в п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 4 червня 2010 р. визначено, що твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми з урахуванням суті твору (зокрема, письмової форми, електронної форми, речової форми), якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею [4]. Стосовно моменту припинення права на авторство, то згідно з ч. 1 ст. 425 ЦК України особисті немайнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково, якщо інше не встановлено законом, а отже не припиняються зі смертю фізичної особи й можуть існувати без їх суб'єкта [1].

Право на визнання авторства має два аспекти: позитивний і негативний. У позитивному аспекті це право представлене вимогою автора визнавати його творцем та вказувати його як творця у всіх можливих випадках під час використання об'єкта права інтелектуальної власності, а в негативному – у забороні всім іншим особам привласнювати авторство на створений об'єкт [2, с. 219].

Україна належить до європейської системи захисту авторського права, відповідно до якої автори можуть захищати особисті немайнові і майнові права, на відміну від англо-американської системи захисту. Так, особа, яка є творцем, може спеціальним знаком охорони «copyright» сповістити про наявність у неї авторських прав і не повинна доводити їх належність [3]. Це зумовлено тим, що на законодавчому рівні передбачена презумпція авторства особи, яка зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (ч. 1 ст. 435 ЦК України) [1]. Майже аналогічне положення сформульоване в ч. 1 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. «за відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору» [3]. До того ж у п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 4 червня 2010 р. також встановлено, що суду слід виходити із наявності матеріально-правової

презумпції авторства [4]. Презумпція спрямована саме на захист інтелектуальних прав особи, яка є творцем. Проте реальні сучасного життя вказують на нерідкі випадки, коли твір виходить у світ під іменем іншої особи, ніж та, яка його створила своїми інтелектуальними, творчими зусиллями. У такому разі відбувається оспорювання цього факту, і відповідно на справжнього автора покладається обов'язок підтвердження належності права у ході судового провадження. Але все ж, з огляду на презумпцію добросовісності учасників суспільних відносин, презумпція авторства здебільшого спрацьовує на користь справжнього автора [5, с. 101].

Таким чином, право на авторство як базове серед інших особистих немайнових прав авторів є досить важливим у чинному законодавстві, а його правове регулювання потребує суттєвого вдосконалення у зв'язку з можливою появою нових об'єктів інтелектуальної власності як наслідок швидкого технологічного розвитку. Дане право виражає перш за все індивідуальність творця, який одержує вигоди нееконічного характеру, проявляючи себе у творчості, створивши певний результат своєї праці. Основними способами його захисту є закріплення в законі та визначення на рівні закону цивільно-правових способів його захисту. Удосконаливши механізм захисту цього права, кількість проблемних випадків, пов'язаних з визнанням права на авторство, зможе зменшитись.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Ярега Г. Особисті немайнові права авторів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 217–224.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
4. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
5. Яворська О.С. Презумпція авторства та її застосування у судовій практиці. *Вісник Львівського університету*. 2016. № 62. С. 99–106.